

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LVII/2

НОВИ САД
2014

Марко Јанићијевић

МЕТАФОРИЧКЕ ОСНОВЕ СРПСКОГ И ЕНГЛЕСКОГ УСТАВНОПРАВНОГ ЈЕЗИКА

У раду се разматрају неки од фундаменталних и/или продуктивних појмовно-метафоричких образаца српског и енглеског уставноправног језика. Примењени теоријско-методолошки оквир заснован је на теорији појмовне метафоре и критичкој анализи метафоре. Идентификоване су и, с обзиром на (скривене) разлоге и мотиве употребе метафоре, објашњене варијације неких појмовних метафора апстрактнијег нивоа, већином познатих из литературе, као и појмовне метафоре специфичније за језик моћи, каквим се (нормативно) право користи. Анализа је потврдила стабилност појмовно-метафоричких односа и, у значајној мери, њихових правних израза, уз малу зависност од периода, језика или правне традиције писања.

Кључне речи: појмовна метафора, језик устава, критичка анализа метафоре, српски језик, енглески језик.

Some of the fundamental and/or prolific conceptual metaphoric patterns of the Serbian and English constitutional language are considered. The applied theoretical-methodological framework is based on the conceptual metaphor theory and critical metaphor analysis. We identified and, with regard to the (hidden) reasons and motives of metaphor use, elucidated the variations of some abstract-level conceptual metaphors mostly known from the literature, as well as conceptual metaphors more specific to the language of power, of the kind that (normative) law employs. The analysis affirms steadiness of conceptual metaphoric relations and, to a significant extent, their legal expressions, with little dependency on the period, language or legal tradition of writing.

Key words: conceptual metaphor, constitutional language, critical metaphor analysis, Serbian language, English language.

1. Увод. У овом истраживању полазимо од (дивергентних) премиса: (а) да правни језик углавном користи лексику тзв. општег језика; а, ипак, (б) да је првенствено лексика та која чини правни дискурс¹ „нечувено неприступачним специјализованим дискурсом” са „најозбиљнијим људским последицама”² (BEAUGRANDE 1997: V.80). То сугерише хипотезу на којој се овде базирамо као исходишној: да је посредни пренос значења лексичких јединица општег језика, односно да је правна лексика у великој мери заснована на метафори и/или метонимији. Друга хипотеза од које полазимо јесте да постоји висок степен језичке и концептуалне универзалности у правном дискурсу.

Циљ истраживања је да се расветле неки од фундаменталних и/или продуктивних метафоричких образаца правног језика и мишљења на примеру српског и енглеског законодавног дискурса. Метафоричку референцију

¹ У раду под термином дискурс мислимо на језик употребљен у контексту.

² „An egregiously inaccessible specialized discourse domain is *bureaucratic discourse* ... And the bureaucratic discourse with the severest human consequences is surely *legal discourse*” [курзив употребљава Богранде].

узимамо као заједничко обележје (*tertium comparationis*) двају језика заступљених у анализи. С обзиром на то да метафору овде узимамо првенствено као механизам мишљења, теоријско исходиште налазимо у теорији појмовне метафоре (LAKOFF – JOHNSON 1980).

Језик закона, који спада у правни језик у ужем смислу (уп. нпр. LEЋ 1987: 98–99), вероватно је у својој нормативној конструкцији друштвених релација и најкомпликованији у политичком комуникацијском домену, што је, опет, у директној сразмери са степеном његове лингвистичке истражености. Уз то, далекосежан значај закона у конституисању ефективно свих главних аспеката друштвеног живота још од самих почетака цивилизације (односно писмености, међу чијим најстаријим споменицима су управо закони) посебно говори у прилог потреби демистификације језика закона и тако даје нарочит подстицај и овом истраживању.

2. Појмовно-теоријски оквир. Према когнитивнолингвистичком схватању, (појмовна) метафора се дефинише као разумевање једног појмовног домена („циљни домен”), типично апстрактнијег, помоћу другог појмовног домена („изворни домен”). Појмовне метафоре представљају се у облику циљни домен је изворни домен. У језику, метафоре се манифестују изразима који потичу из изворног домена („језичке метафоре”; уп. KÖVECSES 2010: 4). Подела на онтолошке, структурне и оријентационе метафоре начињена је према њиховој когнитивној функцији (KÖVECSES 2010: 37). Онтолошке метафоре су базичне метафоре путем којих апстрактни појмови добијају онтолошки статус, односно уоквирују се, концепирају као физички ентитети, материје и садржатељи (KÖVECSES 2010: 38; LAKOFF – JOHNSON 2003), нпр. МОЗАК КАО ЕНТИТЕТ (рецимо: *Укључи мозак!* или *Пуца ми глава.*). Структурне метафоре омогућавају даље структурирање једног појма према структури другог (в. LAKOFF – JOHNSON 2003), нпр. појмовног домена МОЗГА према домену МАШИНЕ (као у поменутом примеру: *Укључи мозак!* или изразу: *менијални механизми*). Оријентационе метафоре организују циљне појмове у (кохерентан) систем углавном на основу просторне оријентације (в. LAKOFF – JOHNSON 2003; KÖVECSES 2010: 40), па тако, рецимо, ДОБРО ЈЕ ГОРЕ (као нпр. у *висок квалитет*), односно ЛОШЕ ЈЕ ДОЛЕ (нпр. *иад форме*).

Појмовне метафоре разликују се према нивоу општости, тј. могу бити општије/апстрактније или конкретније, односно према Кевечешу (KÖVECSES 2010: 44–45) метафоре генеричког нивоа и метафоре специфичног нивоа. Конкретније метафоре су посебни случајеви метафора општег нивоа; нпр. СМРТ ЈЕ ОДЛАЗАК у односу на метафору ДОГАЂАЈИ СУ РАЂЕ. У односу на сложеност, „примарне” („примитивне”) метафоре, које проистичу аутоматски, несвесно из свакодневног искуства, својим комбиновањем образују сложене метафоре (LAKOFF – JOHNSON 1999: 51; KÖVECSES 2010: 140, 328). Метафоре општег нивоа, као и примарне, услед своје природе претендују да буду универзалне. С друге стране, културне варијације појмовних метафора углавном се налазе на конкретнијем нивоу (KÖVECSES 2010: 227).

М. А. К. Халидеј (в. HALLIDAY 1994) увео је термин „граматичка метафора”, проширујући традиционални појам метафоре на граматiku. Граматичка метафора се, додуше, посматра не као варијација у значењу датог израза, већ

као варијација у изразу датог значења (HALLIDAY 1994: 342). Примери су номинализације које метафорички представљају радње, стања и сл. (типично су то глаголи) као „ствари”, затим метафоре глаголског начина (нпр. метафоричка употреба потенцијала у *волео бих да ућуишиш* уместо императива *ућуиши*), модалности и сл. Према К. Пантеру и Л. Торнбург (PANTHER – THORNBURG 2009: 16), „граматичке метонимије/метафоре су појмовне метонимије/метафоре које мотивишу дистрибуциона својства функцијских речи, граматичких морфема и класа речи (именица, глагола, придева итд.)”.

3. Методологија. У свом истраживању користимо се корпусом који чине највиши закони: а) на српском језику: устави Федеративне Народне Републике Југославије из 1946. г., Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1963. и 1974. г., Савезне Републике Југославије из 1992. г., Републике Србије из 1990. и 2006. г.; б) на енглеском језику: Устав Сједињених Америчких Држава (1787), Уговор о Уставу за Европу (*Treaty Establishing a Constitution for Europe*; 2004), Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (1950), као светски репрезентативна решења. У корпусу социјалистичкој уставности припадају само историјски југословенски уставни акти из 1963. и 1974. г., док су остали мање-више либерално-демократске провенијенције. Устави на српском језику су уставни акти Србије и југословенских заједница Србије од Другог светског рата. Устав Сједињених Америчких Држава први је модерни и најстарији важећи писани устав, који је, захваљујући флексибилности, преко двеста година само допуњаван амандманима. Уговор о Уставу за Европу је скорашњи уставни уговор Европске уније, чија су многа решења ратификована у виду Лисабонског уговора. Конвенција о људским правима Савета Европе такође се може посматрати као наднационални уставни документ, који конституише и посебан суд за заштиту људских права. Тај корпус прописа уставног карактера, разнолик у погледу периода, језика и технике писања, а делом и садржине, репрезентативно ће послужити за проверу постављених хипотеза.

Методологију базирамо на критичкој анализи метафоре (уп. CHARTERIS-BLACK 2004), која подразумева идентификацију, интерпретацију и објашњење метафора. Претраживањем корпуса субјективном техником идентификују се најкарактеристичније и најучесталије језичке метафоре. Прво се издвајају језичке метафоре у корпусу српског, а затим одговарајуће, појмовно сродне језичке метафоре у корпусу енглеског. Утврђивањем односа идентификованих језичких метафора и њиховим уопштавањем откривамо појмовне метафоре, понекад и уз позивање на познате, у грађи незаступљене, сродне случајеве метафора. На тај начин су обухваћене појмовне метафоре различите општости, њих 26 у корпусу на српском језику, односно 21 у корпусу на енглеском. Појмовне метафоре су с обзиром на когнитивне функције које остварују класификоване на онтолошке, структурне и оријентационе (LAKOFF – JOHNSON 2003²; KÖVECSES 2010). То све пружа основу за прагматичко објашњење скривених разлога и мотивација за употребу метафоре, па и оних идеолошких и несвесних.

У складу с раније реченим, основано се може претпоставити да ће на општем нивоу појмовне метафоре бити потврђене на примерима из српског

и енглеског језика, независно од различитих уставотворних традиција, а да ће на конкретнијем нивоу бити и неких варијација. Осврнућемо се на сличности и разлике између корпуса српског и енглеског језика имајући у виду изражавање конкретних метафоричких појама. Конкретно, посматрамо одnose: идентичности (поклапања/кореспонденције), представљене конгруентним изразима, тј. онима који су формално и значењски подударни у два језика; сличности (делимичног поклапања/кореспонденције), под којима подразумевамо случајеве где је иста појмовна садржина изражена неконгруентно у два језика; различитости (непоклапања), који подразумевају одсуство кореспондентних језичких метафора (уп. Ђорђевић 2000: 53–67).

4. ОСВРТ НА РЕЛЕВАНТНУ ЛИТЕРАТУРУ. Правни језик као технички, специјализовани (под)језик, или „језик за посебне сврхе”, сматра се подсистемом општег језика, између оделитог језика и „обичног” језика (уп. Visković 1989; ŠKILJAN 1998; Piersma 2005). Ако с једне стране правни дискурс успоставља правду конструкцијом друштвених односа, с друге стране је омета њиховим језичким мистификовањем, чиме је, како скреће пажњу Богранде (BEAUGRANDE 1997: V.82), и ускраћује грађанима који не могу да разумеју такав варијетет.

С обзиром на однос према општем језику и другим (под)језицима, Висковић (Visković 1989: 25–32) у правном језику идентификује четири слоја израза и значења. Први слој чине неизмењени елементи општег језика, од којих су неки (нпр. *јројис, одлучиваши, родишељи*) фреквентнији од других (нпр. *љубав, маџија, цвеће*). Други слој чине измењени елементи општег језика, смисаоно обично сужени (рецимо, *кривица, сџан, љраво на слободу*). Трећи слој образују правни термини, који, опет, најчешће као основе користе изразе општег језика (нпр. *љравни лек, љравно лице*). Коначно, четврти слој представљају неправнички стручни термини, укључујући политичке, економске, урбанистичке, природнонаучне, медицинске и друге терминологије. Главни извор другог и трећег, као уже правног слоја представља управо законодавни дискурс, као највиши нормативни правни (мета)дискурс, који апсорбује и вреднује дискурс правне праксе и грађана (Visković 1989: 42–43 и даље).

Међу истраженим појмовним метафорама значајним за законодавни дискурс истичу се (онтолошке) метафоричке репрезентације, најчешће персонификације: (а) с једне стране, права и закона (в. Winter 2001; Мањко 2013; Киммел 2009; уп. Нивиттс 1994 итд.), и (б) с друге стране, државе, затим међународних и других сложених организација – који су кључни колективни актери (и) у посматраном дискурсу – као и њихових односа (в. нпр. ЛакOFF 1999; Киммел 2009; Вергер 2007; Чианг 2007; Ерић-Букарица 2013). Персонификација се показује као „кључна у нашим конвенционалним језичким играма са правом” (Winter 2001: 335); нпр. говори се о *ошеловљењу* основних правних принципа у уставима и законима (*corpus iuris*), *дугој руци закона*, принципу *владавине љрава*, томе шта закон *каже, обарању* неуставног закона (уп. Winter 2001: 335 и даље), вредновању у *очима* закона, извођењу пред *лице* правде/закона итд. Како констатује Винтер (Winter 2001: 340), персонификовано право у идеализованом когнитивном моделу поставља (енгл. *lay down*)

правила односно стазе које треба следити, што се представља у виду конвенционалних метафора: ПРАВО ЈЕ ОСОБА, РАДЊЕ СУ ПОКРЕТИ, КОНТРОЛА ЈЕ ГОРЕ, ПРАВИЛА (И ПРАВА) СУ СТАЗЕ И СЛ.

Приоритет вида над осталим чулима у људској концептуализацији искуства се испољава и у праву (нпр. у виду познате метафоре ЗНАТИ ЈЕ ВИДЕТИ), па је, тако, већина метафора права визуелна (в. Нивиттс 1994); осим метафоре ПРАВО ЈЕ (ЖИВО) ТЕЛО, такве су и, рецимо, ПРАВО/УСТАВ ЈЕ ГРАЂЕВИНА (Мањко 2013; Киммел 2009), ПРАВО ЈЕ ТЕКСТ, ПРАВО ЈЕ ПРОСТОР (Мањко 2013) и др. Столхамар (Stålhammar 2006) констатује у Уговору о Уставу за Европу метонимијску употребу правних аката и њихових делова типа АКТ ЗА АКТЕРА, нпр. *устав* (*constitution*), *члан* (*article*), *глава* (*chapter*), *закон* (*law*), *одлука* (*decision*), *одредба* (*provision*) (као у: *a European law ... shall establish measures concerning passports*). Лејкоф, с друге стране, констатује да је метафора ДРЖАВА ЈЕ ОСОБА једна од главних у основи појама спољне политике, а корпорације су особе у корпоративном праву (Lakoff 1993: 243). Далекосежног и идеолошког су карактера и метафоре ДРЖАВЕ СУ САДРЖАТЕЉИ (в. нпр. Шилтон 1996) или ДРУШТВО КАО ОГРАНИЧЕНИ ПРОСТОР (Koller – Davidson 2008).

Према Џ. Серлу (Searle 1979: 28), закони су директивни по намери. У анализираном корпусу најпре би се очекивао императивни (заповедни) начин, који је архетипичан за директиве (Fairclough 2003: 117), а посебно за „наредбе под претњом”, како, рецимо, правни позитивиста Остин карактерише законе (нпр. Харт 1994: 41). Међутим, употребљен је индикативни (декларативни) граматички начин, који је типичан за асертиве, односно посреди је својеврсна граматичка метафора. Стратешки разлози за њену употребу могу се наћи у тежњи законодавца да пропозиционални садржај норми оствари, односно учини истинитим, фактичним (Јанићијевић 2013а). Пратећи је ефекат промоције порука на учтивији начин, наиме скривањем статусне неједнакости комуникатора, и то тако што су обележја обавештајног, статусом учесника немаркираног, граматичког облика пресликана на домен статусно маркираног законодавног текста (в. Јанићијевић 2013а; уп. појам „естетизације” јавног живота у Fairclough 2003).

На основу тога би поменута граматичка метафора била заснована на одговарајућој појмовној метафори императив је индикатив и аналогним прагматички мотивисаним метафорама директив (норматив) је асертив, прескрипција (нормализација) је дескрипција, норма је тврдња, којима се може наредити метафора апстрактнијег нивоа, деонтичка модалност је епистемичка модалност, узимајући у обзир да су њихови изворни и циљни домени видови испољавања модалности (в. Јанићијевић 2013а).

5. Анализа корпуса

5.1. ОНТОЛОШКЕ МЕТАФОРЕ. Пођимо од импликација поменуте глобалне метафоре НОРМА ЈЕ ТВРДЊА. Ако тврдња коструише ентитете, а норма моћ над ентитетима, из претходне метафоре следи да (вид испољавања) МОЋ(И) ЈЕ ЕНТИТЕТ.

[1] (ВИД ИСПОЉАВАЊА) МОЋ(И) ЈЕ ЕНТИТЕТ

(а) Тајна писма и других средстава општења је *нейовредива*.³

³ Ј46: чл. 30; Ј63: чл. 53; Ј74: чл. 185; Ј92: чл. 32; С90: чл. 19; в. С06: чл. 41.

- (б) Human dignity is *inviolable*. (EC: Art. II-61)
- (в) ... *їовреда* слобода и права грађана утврђених Уставом ... (C06: чл. 97; в. J92: чл. 77 итд.)
- (г) ... *їовреда* закона, других прописа и опшних аката ... (C06: чл. 97; в. J92: чл. 77 итд.)
- (д) ... *violation* of the laws ... (USC: Amdt. 21)
- (ђ) Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are *violated* shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the *violation* has been committed by persons acting in an official capacity. (CHR: Art. 13)
- (е) ... *кршење* зајемчених слобода и права човека и грађанина ... (C90: чл. 46; J92: чл. 38; итд.)
- (ж) In the event of any *breach* of these obligations ... (EC: Art. III-347)
- (з) Слобода кретања и настањивања ... може се *о̀зраничи́ти* законом ...⁴
- (и) No *restrictions* shall be placed on the exercise of these rights other than such as are in accordance with law ... (CHR: Prot. 4 Art. 2)
- (ј) Верске заједнице могу, у *з̀раницама* одређеним законом, имати право својине на непокретности. (J74: чл. 174; в. J63: чл. 46)
- (к) Each institution shall act *within the limits* of the powers conferred on it in the Constitution ... (EC: Art. I-19)
- (л) *исїуниїи* обавезе/услове (J46; J63 итд.)
- (љ) *fulfil* the obligations/requirements (CHR; EC)

„Права” (в. примере 1а, 1б, 1в, 1ђ, 1е, 1з, 1и), „обавезе” (1ж, 1л, 1љ), „овлашћења” (1к) и скупови тих нормативних категорија у виду правних аката (1г, 1д) су (нормативни) конструкти друштвене моћи. За примере 1а (*неїовредива*), 1б (*inviolable*), 1в (*їовреда*), 1г (*їовреда*), 1д (*violation*) и 1ђ (*violated/violation*) може се идентификовати ужи изворни домен ОСЕЂАЛНО БИЋЕ, а за 1з (*о̀зраничи́ти*), 1и (*restrictions*) 1ј (*у з̀раницама*) и 1к (*within the limits*) СУПСТАНЦА У САДРЖАТЕЉУ. Конкретнијег нивоа је и метафора ПОТРЕБА ЈЕ САДРЖАТЕЉ (КОЈИ ЈЕ ПОТРЕБНО ПОПУНИТИ), заступљена у кореспондентима 1л (*исїуниїи*) и 1љ (*fulfil*), с тим што је основно значење глагола *fulfil* (тј. ‘to make full’ [MW]) застарело.

[2] СЛОЖЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОРГАНИЗАМ / ОРГАНСКА ЦЕЛИНА; ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОСОБА
(а) државни *ор̀гани* (J46; J63 итд.)

(б) Општина, преко својих *ор̀гана*, у складу са законом ... *уређује* и *обезбеђује* обављање и развој комуналних делатности ... (C90: чл. 113; C06: чл. 190)

(в) ... *organs* of the United Nations and its specialised agencies, the Council of Europe, the Organisation for Security and Cooperation in Europe and the Organisation for Economic Cooperation and Development. (EC: Art. III-327)

(г) Држава може материјално *їомазати* верске заједнице.⁵

(д) ... the Union and the Member States shall, in full mutual respect, *assist* each other ... (EC: Art. I-5)

(ђ) Територија републике не може се мењати без *їрисїанка* републике. (J63: чл. 109; J74: чл. 5)

(е) Done in Convention by the Unanimous *Consent* of the States ... (USC: Art. VII)

(ж) No State shall, without the Consent of Congress, *lay any duty* of Tonnage, *keep* Troops, or Ships of War in time of Peace ... (USC: Art. II)

⁴ C90: чл. 17; в. J92: чл. 30; C06: чл. 39; уп.: J63: чл. 51; J74: чл. 183.

⁵ J46: чл. 25; C90: чл. 41; уп. J63: чл. 46; J74: чл. 174.

(з) ... the Union and the Member States shall *cooperate* with third countries and with the competent international organisations ... (ЕС: Art. III-233)

(и) ... *орџани* друштвено-политичких заједница разматрају *иницијативе*, *мишљења* и *предлоге* друштвено-политичких организација, заузимају ставове о њима и *сарађују* са друштвено-политичким организацијама. (Ј74: IV)

(ј) Радне организације се могу *удруживати* у разне облике сложених организација удруженог рада ... (Ј74: чл. 38; уп. Ј63: чл. 19)

Држава се, слично, може посматрати као сложени нормативни конструкт (макро-конструкт) друштвене моћи, те се, с тог аспекта, конкретнијим инстанцама метафоре МОЋ ЈЕ ЕНТИТЕТ МОГУ СМАТРАТИ И МЕТАФОРЕ ДРЖАВА ЈЕ ОРГАНИЗАМ / ОРГАНСКА ЦЕЛИНА (ЈЕР ИНСТИТУЦИЈЕ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ СУ ОРГАНИ; в. 2а (*орџани*) и ДРЖАВА ЈЕ ОСОБА (персонификација; в. 2г [*џомаџаџи*], 2д [*assist*] 2ђ [*џрисџанак*], 2е [*Consent*], 2ж [*lay duty/keep*], 2з [*cooperate*]). Те метафоре одражавају добро познате и врло утицајне филозофске теорије државе – тзв. органску теорију државе (као примену теорије органицизма на друштво) и теорију државе као особе (в. нпр. BROWN 2005). По органској концепцији, дакако, постоји само један „орган” који мисли и свеобухватно контролише друге (тј. „мозак”; уп. *Влада*), који не служи да размишљају, већ да механички обављају своје задатке. Стога, та теорија може водити и легитимацији тоталитаризма, што се кроз историју дешавало. Та филозофија је нашла примену и код других сложених организација на домаћем (2б [*орџани*], 2и [*орџани*]) и међународном нивоу (2в [*organs*]), базирајући метафору СЛОЖЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОРГАНИЗАМ / ОРГАНСКА ЦЕЛИНА. С друге стране, вештачки појам „правног лица (особе)” даје права и обавезе „физичких лица” (људи) извесним облицима организовања, а тако и мотив за персонификацију организација са статусом „правног лица”. У такве организације спадају, осим држава, од њих уже (2б [*уређује/обезбеђује*]) и шире организације власти (2д [*assist*], 2з [*cooperate*]), затим радне организације (2ј [*удруживати*]) и друге (в. 2и [*иницијативе/мишљења/предлози/сарађују*]), све представљене посредством метафоре ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОСОБА.

5.2. СТРУКТУРНЕ МЕТАФОРЕ. Норма, као средство моћи, вид је контроле друштвеног понашања, што је формулисано у виду раније поменутог метафоричког принципа „владавине права” („rule of law”; уп. „владавина *џравом*”, тј. „rule by law”), који подразумева да „право треба да влада”, како сматра Аристотел (ARISTOTLE 350 В.С.Е.: 3.16). Тај принцип илуструје метафору РАСПРОСТИРАЊЕ ЈЕ ВЛАДАВИНА, која се може идентификовати и у примерима незаступљеним у корпусу, рецимо, *влада корупција/куџа/рокенрол/џројска клима* и другим сродним, који се односе на какве околности, стање, поредак и сл.

[3] РАСПОЛАГАЊЕ ЈЕ ДРЖАЊЕ

(а) ... *држалац* стана ...⁶

(б) He [the President of the United States of America] shall *hold* his Office during the Term of four Years ... (USC: Art. II)

(в) *Носилац* јавне или друге друштвене функције лично је одговоран за њено вршење. (Ј63: чл. 71)

(г) Народна скупштина ФНРЈ у заједничкој седници *доноси* одлуке већином гласова. (Ј46: чл. 61)

⁶ С06: чл. 40; С90: чл. 21; Ј92: чл. 31; Ј74: чл. 184; Ј63: чл. 52; Ј46: чл. 29.

Метафоре ПОСЕДОВАЊЕ/КОНТРОЛА ЈЕ ДРЖАЊЕ (НЕЧЕГА У РУЦИ) (нпр. KÖVCSSES 2010: 243) и неке сродне могле би се подвести под општију: РАСПОЛАГАЊЕ ЈЕ ДРЖАЊЕ. Као сувише апстрактан појам, поседовање нечега, посебно неког облика моћи, лакше је оспорити, док је држање сигурније, практичније, па и манипулативније (в. За [држалац], Зб [hold];⁷ уп. *власт/одржац*). Пример Зв (*носилац*) илуструје сродну метафору с нешто конкретнијим изворним доменом, ношење, која имплицитно осветљава власт као терет, тј. тешкоћу, а скрива, рецимо, аспект (личне) користи, што би многим била, можда, и јача асоцијација. Ту је, дакле, дискурсни ефекат естетизације функција власти. У примеру Зг (*доноси*), *Народна скупштина ФНРЈ* располаже одлучивањем, у том смислу и одлукама, те је, вероватно, опет посреду метафора РАСПОЛАГАЊЕ ЈЕ ношење. Узроци декомпозиције глагола *одлучивајући* на *доносију одлуке* могу се тражити у релативно сложеној процедури о којој је реч, и која подразумева више „корака” (нарочит је случај „доношења закона”).

[4] КОМУНИКАЦИЈА ЈЕ ПРИМОПРЕДАЈА

(а) Влада ... *даје мишљење* о предлогу закона ... (Ј92: чл. 99; С90: чл. 90; в. С06: чл. 123)

(б) ... the Commission, which shall *give its opinion* in particular on whether the enhanced cooperation proposed is consistent with other Union policies ... (ЕС: Art. III-419)

(в) Одлуку о жалби на притвор суд доноси и *доставља* притворенику у року од 48 часова. (С06: чл. 26)

(г) ... any judge shall be entitled to *deliver* a separate opinion ... (CHR: Art. 45);

(д) Председник Републике ... *даје* свечану *изјаву* ... (Ј63: чл. 221; Ј74: чл. 397)

(ђ) ... they [the members of the Commission] shall *give* a solemn *undertaking* that, both during and after their term of office, they will respect the obligations ... (ЕС: Art. III-347)

Комуникација се традиционално дефинише као „размена” и/или „пренос”, с обзиром на то да пошиљалац поруке емитује звучне таласе који преносе кодирану поруку њеном примаоцу, и обратно (нпр. KÖVCSSES 2010: 25). Отуда и уобичајена метафора комуникација је ПРИМОПРЕДАЈА. Аналогно наведеним примерима 4 (*даје мишљење; give opinion; доставља; deliver; даје изјаву; give undertaking*), који представљају перспективу пошиљалаца поруке, из перспективе прималаца, на пример, новинари *узимају* изјаве и сл.

[5] ДРУШТВЕНА СТРУКТУРА ЈЕ ПРОСТОРНА СТРУКТУРА

(а) ... *области* здравства, социјалне заштите, борачке и инвалидске заштите ... (С06: чл. 97; С90: чл. 72);

(б) The Union shall constitute an *area* of freedom, security and justice ... (ЕС: Art. I-42)

(в) ... монополски *положај* ...⁸

(г) ... dominant *position* within the internal market ... (ЕС: Art. III-162);

Ако је комуникација у основи друштвена активност, а примопредаја физичка, претходна метафора је посебан случај метафоре општег нивоа друштвени свет је физички свет (нпр. KÖVCSSES 2010: 255), којој је сродна (АПСТРАКТНА) ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ФИЗИЧКА СТРУКТУРА, једна од тзв. примарних метафора. У

⁷ У Зб имамо и метонимију типа МЕСТО ЗА РАДЊУ, где *office* стоји уместо *official power*.

⁸ С06: чл. 84; С90: чл. 64; Ј92: чл. 74; Ј74: чл. 251.

опсегу потоњих је и нешто конкретнија метафора ДРУШТВЕНА СТРУКТУРА ЈЕ ПРОСТОРНА СТРУКТУРА, коју у примеру 5а (*обласћ*) и 5б (*area*) представља метафора ДОМЕН ДЕЛАТНОСТИ ЈЕ ПРОСТОР, а у 5в (*јоложај*) и 5г (*position*) СОЦИЈАЛНА (ЕКОНОМСКА, ПОЛИТИЧКА) СТРАТИФИКАЦИЈА ЈЕ ПРОСТОР.

[6] ВРЕМЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ

(а) ... *следећи* период од осам година ... (Ј63: чл. 243)

(б) ... the first day of the month *following* the date of receipt ... (CHR: Prot. 6 Art. 5)

(в) When the mandate referred to in Article I-32(2) on the basis of which they were proposed *comes* to an end ... (ЕС: Art. III-386)

(г) Мандат Владе почиње да *ишече* даном полагања заклетве пред Народном скупштином. (С06: чл. 128)

(д) Ако се до *исшек* тих рокова не подигне оптужница, окривљени се пушта на слободу.⁹

Време свакодневно региструјемо с обзиром на неко дешавање, односно кретање. Тако, ВРЕМЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ још је једна од примарних метафора (ЛАКОФ – ЈОНСОН 1999: 52). Њен конкретнији случај ПРОЛАЖЕЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ СТВАРИ (ЛАКОФ 1993: 217), илуструју примери 5а (*следећи*), 5б (*following*), где КАСНИЈЕ ВРЕМЕ ЈЕ СЛЕДЕЋЕ, као и 5в (*comes*). Још специфичнији случај ПРОЛАЖЕЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ПРОТИЦАЊЕ, чест у корпусу на српском језику, илустрован је у 6г (*ишече*) и 6д (*исшек*).

[7] ПРАВО ЈЕ РЕД

(а) Прикупљање, обрада и коришћење података о личности *уред*ју се законом. (С90: чл. 20; в. Ј92: чл. 33; С06: чл. 42)

(б) ... Савезни уставни суд може *наредити* да се обустави извршење појединачног акта или радње ... (Ј92: чл. 132)

(в) Everyone who is deprived of this liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of this detention shall be decided speedily by a court and his release *ordered* if the detention is not lawful. (CHR: Art. 5)

(г) We the People of the United States ... do *ordain* and establish this Constitution for the United States of America. (USC: Preamble)

„Право је ред, а ваљано право је ваљан ред”, сматрао је још Аристотел (ARISTOTLE 350 В.С.Е.: 7.4). Такво становиште уверљиво пружа мотивацију за употребу метафоре ПРАВО ЈЕ РЕД. Основни смисао глагола *уредити* (в. 7а) и даље је ‘довести у ред, у уредно стање ...’ (РСКЈ VI 1976: 565), док еквивалентан смисао глагола *наредити* (в. 7б) *Речник српскохрватскога књижевног језика* наводи као други, уз напомену да је застарео (РСКЈ IV 1971: 610). Такав смисао кореспондентног глагола *order* (в. 7в) и даље опстоји као основни (MW), а одговарајући смисао њему етимолошки сродног глагола *ordain* (в. 7г) већ је застарео (WRUD; MW).

[8] ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНА ПРИНУДА ЈЕ СТАЊЕ
the United States of America (USC)

(б) the Member States [of the European Union] (ЕС)

(в) Када јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана, Народна скупштина проглашава ванредно *сшање*. (С06: чл. 200)

(г) ратно *сшање* (Ј46; Ј63 итд.)

⁹ Ј63: чл. 48; Ј74: чл. 178; Ј92: чл. 24; С90: чл. 16; в. С06: чл. 31.

Државе су, јасно, главни агенси у анализираној грађи. У корпусу енглеског језика назив за државу, *state* (‘стање’; в. 8а, 8б), имплицира одсуство воље, стога и одговорности, што доприноси оправдању и одржању система моћи оличеног у држави.¹⁰ Слично важи за ванредно стање и ратно стање (8в, 8г; уп. *event of war*, у ЕС: Art. III-131). Тако, примери 8 представљају метафору институционализована принуда ЈЕ СТАЊЕ, која има идеолошку функцију да се оно што је у суштини вид систематске принуде на одређени социополитички поредак концептуализује као пуко „стање”, односно као нешто што је само по себи такво.

[9] НЕПОВОЉНОСТ (НЕШТО ШТО НИЈЕ ПО ВОЉИ) ЈЕ БОЛЕСТ

(а) Народни посланик ужива *имунитет*.¹¹

(б) The Union shall enjoy in the territories of the Member States such privileges and *immunities* as are necessary for the performance of its tasks ... (ЕС: Art. III-434)

(в) ... нити судска одлука може бити измењена на штету окривљеног у поступку по ванредном правном леку. (С06: чл. 34)

(г) Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective *remedy* before a national authority ... (CHR: Art. 13; уп. ЕС: Art. II-107)

Метафоре болести су честе у јавном дискурсу; рецимо, злочин ЈЕ БОЛЕСТ (нпр. GLUCKSBERG 2001: 4), криза ЈЕ БОЛЕСТ (нпр. СИЉАШКИ – КУЛИЊИЋИЋИЋ 2012), или, апстрактније, НЕПОДЕСНЕ ОКОЛНОСТИ СУ БОЛЕСТИ (KÖVÉCSÉS 2010: 162) и сл. За примере 9 слично се установљава метафора НЕПОВОЉНОСТ (НЕШТО ШТО НИЈЕ ПО ВОЉИ) ЈЕ БОЛЕСТ. У 9а (*имунитет*), слично као и у 9б (*immunities*), НЕПОВОЉНОСТ представља правно (кривично, прекршајно, привреднопреступно) „гоњење” властодржаца, на које су они, као на БОЛЕСТ, „имуни” („имунитет” имају и чланови Владе, председник Републике итд.).¹² Тиме се, заправо, ефективно унапред легитимише њихово кршење закона, укључујући криминал, јер је процес који води осуди таквих дела већ патологизован датом метафором. У 9в (*лек*) и 9г (*remedy*), већ, предвиђено је *лечење њовреде* права.

5.3. ОРИЕНТАЦИОНЕ МЕТАФОРЕ

[10] МОЋ ЈЕ ГОРЕ

(а) *Највиши* правни акт аутономне покрајине је статут. (С06: чл. 185; в. С90: чл. 110)

(б) The *High Contracting Parties* shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of this Convention. (CHR: Art. I)

(в) Народна скупштина ... обавља контролу *над* радом Владе ... (С90: чл. 73; в. Ј92: чл. 78)

(г) The Constitution and law adopted by the institutions of the Union in exercising competences conferred *on it* shall have primacy *over* the law of the Member States. (ЕС: Art. I-6)

¹⁰ Кореспондент на српском, *држава*, пак, води порекло од *државити* и „значи првобитно оно што држи властеоски (феудални) господар” (Скоп 1971: 76), етимолошки одсликавајући наведену метафору РАСПОЛАГАЊЕ ЈЕ ДРЖАЊЕ.

¹¹ С06: чл. 103; С90: чл. 77; в. Ј92: чл. 87; уп.: Ј74: 306; Ј63: чл. 202; Ј46: чл. 69.

¹² Уп.: „народни посланик који се позвао на имунитет не може бити притворен, нити се против њега може водити кривични или други поступак у коме се може изрећи казна затвора, без одобрења Народне скупштине” (С06: чл. 103; в. С90: чл. 77 итд.).

(д) The Congress shall have Power ... to exercise exclusive Legislation in all Cases whatsoever, *over* such District ... as may ... become the Seat of the Government of the United States ... (USC: Art. I)

(ђ) Ако се до истека тих рокова не *йодидџне* оптужница, окривљени се пушта на слободу.¹³

„Физичка моћ типично је у корелацији са физичком снагом, а победник у борби типично се налази изнад” (LAKOFF – JOHNSON 2003: 15), тако да моћ ЈЕ ГОРЕ. У примерима 10а (*највиши*) и 10б (*High*) та метафора је маркирана придевима, у 10в (*над*) 10г (*on/over*) и 10д (*over*) предлошким конструкцијама, а у 10ђ (*йодидџне*) глаголом. У 10ђ *йодидџање ойџужнице* је предуслов да она добије правну снагу (кореспондент на енглеском, *raise accusation/indictment*, није заступљен у корпусу).

[11] САГЛАСНОСТ (ЈЕ ПРИПАДНОСТ) ЈЕ БЛИЗИНА

(а) Народна скупштина је *йрихвајила* предлог за изгласавање поверења Влади ако је за њега гласало више од половине од свих народних посланика. (С06: чл. 131)

(б) A panel of five judges of the Grand Chamber shall *accept* the request ... (CHR: Art. 43)

(в) Мере *одсџујања* од људских и мањинских права престају да важе престанком ванредног или ратног стања. (С06: чл. 202)

(г) ... Савезно веће Скупштине Социјалистичке Федеративне Републике Југославије ... *усваја* и проглашава Устав Савезне Републике Југославије (Ј92: Преамбула)

(г) The European Council shall *adopt* European decisions ... (EC: Art. I-35)

(д) *брајсџиво* и јединство народа (Ј63: I; в. Ј74: I)

(ђ) *сџранац / сџрани* држављанин (Ј46; Ј63 итд.)

(е) *foreign nation(al)s* (USC: Art. I; EC: Art. III-140)

Метафора сличност ЈЕ БЛИЗИНА сматра се још једном примарном (в. LAKOFF – JOHNSON 1999). Имајући у виду њу, као и примере 11а (*йрихвајила*), 11б (*accept*), 11в (*одсџујања*), може се установити још општија метафора – САГЛАСНОСТ ЈЕ БЛИЗИНА. Наиме, слично је поддомен САГЛАСНОГ, где је сагласност по основу сличности. У примеру 11а са наведеним *йредлоџом* сагласна је *Народна скупштина*, која га *йрихвајила*, што подразумева релативно *йприближавање*. Слично је у 11б,¹⁴ док у 11в наведене *мере* нису у сагласју са *људским и мањинским йравима*, *одсџујају*, дакле, „удаљавају” се од њих (јер, последично, НЕСАГЛАСНО ЈЕ ДАЉЕ).¹⁵ И та метафора је прилично утемељена у искуству.¹⁶

¹³ Ј63: чл. 48; Ј74: чл. 178; Ј92: чл. 24; С90: чл. 16; в. С06: чл. 31.

¹⁴ Мада речници не прецизирају основно значење глагола *accept*, конкретно значење (од латинског *acceptare*, фреквентатива од *accipere* ‘примити’, посталог од *ad* ‘до, близу’ и *capere* ‘узети, ухватити’), ‘прихватити’, има етимолошки примат над апстрактним значењем ‘примања у посед’.

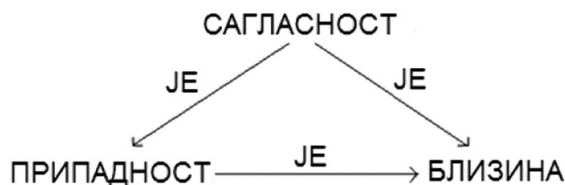
¹⁵ По етимолошком критеријуму, пример 11в кореспондира са случајевима у корпусу на енглеском језику (CHR; EC) номинализације *derogation*. Наиме, глагол *derogate* вуче порекло од латинског *derogare* ‘опозвати (закон)’, посталог од предлога који изворно подразумева удаљавање, *de* ‘од, из’, и *rogare* ‘молити, предложити (закон)’ (MW; WRUD).

¹⁶ Ова метафора је била активна и у старом веку, што, слично као *derogation*, сугерише и сама реч *accordance* (‘сагласност’), обилато коришћена у ЕС, а потекла од касног латинског *accordare*, посталог од *ad* ‘до, близу’ и *cor, cordis* ‘срце’ (WRUD), тј. ‘близу срца’. О етимолошкој метафори у административном дискурсу в. и Јанићијевић 2013б.

Сагласје између неких појава је често повезано са њиховом близином, било физичком, као у претходним примерима, или у (апстрактном) смислу припадности, а припадност је, опет, са (физичком) близином повезана искуствено, али и метафорички (уп. нпр. SHILTON 2004).

У примерима 11г (*усваја*) и 11д (*adopt*) САГЛАСНОСТ ЈЕ ПРИПАДНОСТ, јер наведени акти (*Усџав; European decisions*) „припадају” својим доносиоцима као последица *усвајања*. Слично важи за 11ђ, где се слога народа концептуализује као припадност у виду *брајсџива*, што је мотивисано идеологијом марксизма–лењинизма, али и сексизма, где су народи концептуализовани као мушкарци (уп. мото Француске револуције *слобода, једнакост, брајсџиво*). А у 11е (*сџиранац/сџирани*) и 11ж (*foreign*), пак, ПРИПАДНОСТ ЈЕ БЛИЗИНА, јер недржављанин је *сџиран/foreign, сџиранец*, дакле, ‘неко са стране’, што подразумева извесну даљину. Емпиријска заснованост те појмовне метафоре доприноси легитимацији, у случајевима 11е и 11ж, идеологије етатистичког национализма, која је доминантна у конципирању, те организацији и међуодносу људских заједница данашњице (уп. ДРЖАВЕ СУ САДРЖАТЕЉИ, ДРУШТВО КАО ОГРАНИЧЕНИ ПРОСТОР). Ако повежемо три разматрана појмовна домена, добијамо метафору у трипартитном облику САГЛАСНОСТ (ЈЕ ПРИПАДНОСТ) ЈЕ БЛИЗИНА (в. схему 1), са евентуално посредујућим појмовним доменом ПРИПАДНОСТ. Са неуролошког становишта, тако вишедимензионални модел, који се може предложити (а чија разрада би увелико превазишла оквире овога рада), уверљивије би одговарао комплексним неуралним мрежама какве образују неурони, него линеарно мапирање између два чвора А и Б као неуралних кореспондената појмовних домена (о неуралној теорији метафоре в. KÖVÉCSÉS 2010: 86–88, и шире у LAKOFF 2008). У 11г и 11д, *усвајање*, односно *adoption*, може се „преконцептуализовати” као *џрихвајањање*, односно *embracement*, тј. домен ПРИПАДНОСТИ, опет, свести на домен БЛИЗИНЕ.

Схема 1. Трипартитни модел метафоре

6. УПОРЕДНИ ОСВРТ НА ИЗРАЖАВАЊЕ МЕТАФЕРЕ У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ. Од онтолошких метафора, (вид испољавања) моћ(и) ЈЕ ЕНТИТЕТ ИДЕНТИЧНО ИЛИ СЛИЧНО СЕ ИСПОЉАВА У ВИДУ ПРАВО ЈЕ ОСЕЂАЈНО БИЋЕ (*џовреда/violation* и сл.) И ПОТРЕБА ЈЕ САДРЖАТЕЉ (*исџунитџи/fulfil*), као СУПСТАНЦА У САДРЖАТЕЉУ ИДЕНТИЧНО (*у џраницама / within the limits*) и слично (*може се оџраничитџи/restrictions*). СЛОЖЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОРГАНИЗАМ / ОРГАНСКА ЦЕЛИНА СЕ МАНИФЕСТУЈЕ ИДЕНТИЧНО (*орџани/organs*), а ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОСОБА ИДЕНТИЧНО (*џрисџанак/*

consent), слично (*може ѿмазаѿиу / shall assist; карађују / shall cooperate*), али и различито (*lay duty, keep; удружују се*).

Од структурних метафора, РАСПОЛАГАЊЕ ЈЕ ДРЖАЊЕ СЕ РЕАЛИЗУЈЕ СЛИЧНО (*држалац/hold*), а различито у виду РАСПОЛАГАЊЕ ЈЕ НОШЕЊЕ; КОМУНИКАЦИЈА ЈЕ ПРИМОПРЕДАЈА СЛИЧНО (*даје [мишљење, изјаву] / shall give [opinion, undertaking]; досѿавља / to deliver*); ДРУШТВЕНА СТРУКТУРА ЈЕ ПРОСТОРНА СТРУКТУРА ИДЕНТИЧНО И КАО ДОМЕН ДЕЛАТНОСТИ ЈЕ ПРОСТОР И КАО СОЦИЈАЛНА СТРАТИФИКАЦИЈА ЈЕ ПРОСТОР; ВРЕМЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ СЛИЧНО (*следећу ѿериод / month following; ѿочиње да ѿече / comes to an end*), а различито на нивоу метафоре ПРОЛАЖЕЊЕ ВРЕМЕНА ЈЕ ПРОТИЦАЊЕ (*исѿек, ѿече*); ПРАВО ЈЕ РЕД СЛИЧНО (*може наредиѿиу / shall be ordered*) и различито (*уређиваѿиу; ordain*); ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНА ПРИНУДА ЈЕ СТАЊЕ РАЗЛИЧИТО (*State; ванредно, раѿно сѿање*); НЕПОВОЉНОСТ ЈЕ БОЛЕСТ СЛИЧНО (*имуниѿеѿ/immunity; ѿравни лек / remedy*).

Од оријентационих метафора, МОЋ ЈЕ ГОРЕ ИСТО (*над/over*), слично (*највишу/high*) и различито (*conferred on; over the law; ѿдигне оѿѿужница*); САГЛАСНОСТ ЈЕ БЛИЗИНА СЛИЧНО (*ѿрихваѿила је / shall accept*) и различито (*одсѿуѿања*), ПРИПАДНОСТ ЈЕ БЛИЗИНА СЛИЧНО (*сѿранац, сѿрани држављанин / foreign nation(al)s*).

7. Закључци. Метафоричка конструкција друштвеног бића у анализираном корпусу осветљава неке обрасце бирократског размишљања. Анализа је потврдила полазне хипотезе, указујући на то да је на почетку констатована „специјализованост” правног језика, укључујући техничку лексику, знатним делом заснована на метафори. Притом, потврђује се стабилност појмовно-метафоричких односа, укључујући њихову релативно слабу зависност од жанра дискурса. Установљене појмовне метафоре на општем нивоу су потврђене примерима и у српском и у енглеском језику (уз варијације на конкретнијим нивоима), у синхронији и (модерној) дијахронији. Уз то, уочљив је значајан континуитет у правним формулацијама, упркос различитим језицима и правним традицијама, почев од Устава САД као првог писаног.

Идентификоване су варијације неких појмовних метафора општег нивоа, већином познатих из когнитивнолингвистичке литературе (ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ФИЗИЧКА СТРУКТУРА, КОМУНИКАЦИЈА ЈЕ ПРИМОПРЕДАЈА, ВРЕМЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ И ДР.), као и појмовне метафоре специфичније за језик моћи (СЛОЖЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЈЕ ОРГАНИЗАМ, ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНА ПРИНУДА ЈЕ СТАЊЕ, НЕПОВОЉНОСТ ЈЕ БОЛЕСТ И ДР.), каквим се (нормативно) право користи. Објашњења ових првих су, пре свега, утемељена у искуству, док су потоње редовно асоциране са доминантним правним и, шире, социополитичким филозофијама/идеологијама. За неке од анализираних метафора (ПРАВО ЈЕ РЕД, РАСПРОСТИРАЊЕ ЈЕ ВЛАДАВИНА, САГЛАСНОСТ ЈЕ БЛИЗИНА) доказивали смо да су реликти/одједи античког начина концептуализације друштвених релација. Значајно је питање за даља истраживања у којој мери су метафоре права суштински универзалне или културно аутохтоне, а у којој су мери и на који начин, опет, биле под утицајем доминантних и/или „узорних” јуриспруденција (римске, англосаксонске и сл.).

ИЗВОРИ

- J46: Устав Федеративне Народне Републике Југославије. *Службени листи Федеративне Народне Републике Југославије* II/10 (1. фебруар 1946).
- J63: Устав Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. *Службени листи Социјалистичке Федеративне Републике Југославије* XIX/14 (10. април 1963).
- J74: Устав Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. *Службени листи Социјалистичке Федеративне Републике Југославије* XXX/9 (21. фебруар 1974).
- J92: Устав Савезне Републике Југославије. *Службени листи Савезне Републике Југославије* I/1 (27. април 1992).
- C90: Устав Републике Србије. *Службени гласник Републике Србије* 1 (1990).
- C06: Устав Републике Србије. *Службени гласник Републике Србије* 98 (2006).

*

- CHR: *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. <<http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/005.htm>> 3.11.2010.
- ЕС: Treaty Establishing a Constitution for Europe. *Official Journal of the European Union* C/310 (16 December 2004).
- USC: The Constitution of the United States. J. W Peltason (ed.). *About America: The Constitution of the United States of America with Explanatory Notes*. 19–43. <<http://www.america.gov/media/pdf/books/constitution.pdf>> 3.11.2010.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ЕРИЋ-БУКАРИЦА, Александра. Појмовне метафоре у повељи Уједињених нација – упоредна анализа енглеског и српског текста. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* LVI/ 2 (2013): 169–184.
- ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко М. О модалности у законским актима на српском и енглеском језику. Милош Ковачевић (ур.). *Српски језик, књижевност, уметност*, зборник радова, књ. 1: Традиција и иновације у савременом српском језику. Крагујевац: ФИЛУМ, 2013а, 319–328.
- ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко М. Етимолошка метафора у административном дискурсу. М. Alanović i др. (ур.). *Leksika, gramatika, diskurs: zbornik u čast Veri Vasić*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2013b, 495–502.
- РСКЈ: *Речник српскохрватскога књижевног језика*. I–VI. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1974.

*

- ARISTOTLE. Politics (transl. B. Jowett). 350 B.C.E. *The Internet Classics Archive*. <<http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.html>> 23.5.2013.
- BEAUGRANDE, Robert de. *New Foundations for a Science of Text and Discourse*. 1997. <http://www.beaugrande.com/new_foundations_for_a_science.htm> 14.12.2007.
- BERGER, Linda L. Of Metaphor, Metonymy, and Corporate Money: Rhetorical Choices in Supreme Court Decisions on Campaign Finance Regulation. *Mercer Law Review* 58 (2007): 949–990.
- BROWN, J. Jethro. *The Underlying Principles of Modern Legislation*. Reprint Ed. Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd, 2005.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan. *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. New York: Palgrave MacMillan, 2004.
- CHIANG, Wen-yu, Sheng-hsiu CHIU. The Conceptualization of STATE: A Comparative Study of Metaphors in the R.O.C. (Taiwan) and U.S. Constitutions. *Concentric: Studies in Linguistics* 33/1 (January 2007): 19–46.
- CHILTON, Paul A. *Security Metaphors: Cold War Discourse from Containment to Common House*. New York: Peter Lang, 1996.
- CHILTON, Paul. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London: Routledge, 2004.
- ЂОРЂЕВИЋ, Radmila. *Uvod u kontrastiranje jezika*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2000.

- FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. New York: Routledge, 2003.
- GLUCKSBERG, Sam. *Understanding Figurative Language: From Metaphor to Idioms*. New York: Oxford University Press, 2001.
- HALLIDAY, Michael A. K. *An Introduction to Functional Grammar*. Second Edition. London: Arnold, 1994.
- HART, Herbert L. A. *Pojam prava* (prev. Nikola S. Krznarić). Podgorica – Cetinje: CID – Izdavački centar, 1994.
- HIBBITTS, Bernard J. Making Sense of Metaphors: Visuality, Aurality, and the Reconfiguration of American Legal Discourse. *Cardozo Law Review* 16 (1994): 229–356.
- KIMMEL, Michael. Metaphors of the EU Constitutional Debate: Ways of Charting Discourse Coherence in a Complex Metaphor Field. *metaphorik.de* 17 (2009): 49–100. <www.metaphorik.de/17/kimmel.pdf> 23.05.2013.
- KOLLER, Veronika, Paul DAVIDSON. Social Exclusion as Conceptual and Grammatical Metaphor: A Cross-genre Study of British Policy-making. *Discourse & Society* 19 (2008): 307–331.
- KÖVECSES, Zoltan. *Metaphor: A Practical Introduction*. Second Edition. New York: Oxford University Press, 2010.
- LAKOFF, George. The Contemporary Theory of Metaphor. A. Ortony (ed.). *Metaphor and Thought*. Second Edition. Cambridge University Press, 1993, 202–252.
- LAKOFF, George. The Neural Theory of Metaphor. R. Gibbs (ed.). *Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. New York, NY: Cambridge University Press, 2008, 17–38.
- LAKOFF, George, Mark JOHNSON. *Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books, 1999.
- LAKOFF, George, Mark JOHNSON. *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press, 1980.
- LAKOFF, George, Mark JOHNSON. *Metaphors We Live By*. Updated ed. Chicago: Chicago University Press, 2003.
- LEČ, Endre. Jezičko izražavanje građanskopravnih normi. Doktorska disertacija. Univerzitet u Novom Sadu, 1987.
- MANKO, Rafał. Weeds in the Gardens of Justice? The Survival of Hyperpositivism in Polish Legal Culture as a Symptom/Sinthome. *Pólemos – Journal of Law, Literature and Culture* 7/2 (2013): 207–233.
- MW: Dictionary and Thesaurus. *Merriam-Webster Online*. <<http://www.merriam-webster.com>> 25.5.2013.
- PANTHER, Klaus-Uwe, Linda THORNBURG. Introduction: On Figuration in Grammar. K.-U. Panther, L. Thornburg, A. Barcelona (eds.). *Metonymy and Metaphor in Grammar*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, 2009, 1–44.
- SEARLE, John, R. *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
- SILAŠKI, Nadežda, Annamaria KILYENI. Svetska ekonomska kriza i metafore – kontrastivna analiza engleskog, srpskog i rumunskog. *Nasleđe* 9/21 (2012): 17–36.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971.
- ŠKILJAN, Dubravko. *Javni jezik – pristup lingvistici javne komunikacije*. Beograd: Biblioteka XX vek, 1998.
- STÅLHAMMAR Mall. Grammatical Metaphor/Metonymy in the Treaty Establishing A Constitution for Europe: A Comparison between the English and Swedish Versions. *Nordic Journal of English Studies* 5/1 (2006).
- TIERSMA, Peter. Some Myths about Legal Language. Loyola-LA Legal Studies Paper 2005–26. <<http://ssrn.com/abstract=845928>> 26.5.2010.
- VIŠKOVIĆ, Nikola. *Jezič prava*. Zagreb: Naprijed, 1989.
- WINTER, Stephen. *A Clearing in the Forest: Law, Life, and Mind*. Chicago: University of Chicago Press, 2001.
- WRUD: *Webster's Revised Unabridged Dictionary* (ed. Noah Porter). 1913. <<http://machaut.uchicago.edu/websters>> 10.3.2014.

Marko Janićijević

METAPHORICAL FOUNDATIONS OF SERBIAN AND ENGLISH
CONSTITUTIONAL LANGUAGE

S u m m a r y

This paper considers some of the fundamental and/or prolific conceptual metaphoric patterns of the Serbian and English constitutional language. The starting point is the argument/hypothesis that legal terminology and other aspects of legal lexis are chiefly based on conceptual metaphor and/or metonymy. The applied theoretical–methodological framework is based on the conceptual metaphor theory and critical metaphor analysis, which, besides (conceptual) metaphor identification, subsume their explanation with regard to contextual factors, to wit, the (hidden) reasons and motives behind their use. We identified the variations of some abstract-level conceptual metaphors mostly known from the literature, as well as conceptual metaphors more specific to the language of power of the kind that (normative) law employs. Explanations of the former metaphors are primarily experientially grounded, while the latter are regularly linked to the dominant legal and sociopolitical philosophies/ideologies. Furthermore, metaphor expression in the Serbian and English language is analyzed comparatively. The analysis affirms steadiness of conceptual metaphoric relations and, to a significant extent, their legal expressions with little dependency on the period, language, or legal tradition of writing.

Државни универзитет у Новом Пазару
Департман за филолошке науке
Вука Караџића бб, 36300 Нови Пазар
trupko@outlook.com